

Gesta Triumphalia per Pisanos Facta

MIREIA MULET I MAS

La traducció de les *Gesta Triumphalia per Pisanos facta* pretén completar la que al seu dia vaig fer del *Liber Maiolichinus de gestis Pisanorum*. El present document forma part del tom sext d'una de les obres monumentals escrites i recopilades per Muratori, el *Rerum italicarum scriptores* de 24 volums. L'encapçalament del tom sext és precís: *de captione Hierusalem, et civitatis Majoricarum et aliarum civitatum* (entre aquestes altres ciutats conquerides hi ha Gènova, ciutat esmentada diverses vegades al *Liber* (v. 135, v. 1168) i sempre qualificada d'envejosa ja que no només no volgué ajudar Pisa en tan magna empresa sinó que, sempre que pogué, entorpí les operacions).

Malgrat que entre la redacció del *Liber Maiolichinus* i la de les *Gesta triumphalia* no hi hagi un lapse de temps excessiu, a la redacció queda paleses diferències i matisacions, que donen una especial característica a cadascun dels relats, temps més que raonable perquè de l'un a l'altre hi hagi algunes diferències i matisacions. Encara que aquestes no siguin moltes, cal remarcar les més notables. Una primera lectura del present document ens mostra els fets que tingueren lloc a Mallorca entre el 1113 i el 1115: la partida dels pisans cap a terres mallorquines, l'arribada a Sant Feliu de Girona per equivocació, l'aliança amb els cabdills catalans, les anades i vingudes de les naus, els enganys i defalliments, les escomeses, raptés i saquejos i el triomf final dels aliats. Són, per tant, les *Gesta* la mateixa crònica resumida. La sortida de les naus de Pisa, de les costes de l'Arn es fa també el dia de Sant Sixt (6 agost), sota la benedició del P. Pasqual II per alliberar els germans cristians que té presoners el cruel rei de Mallorca (les *Gesta* el qualifiquen d'*Eunuchus*; el *Liber* (v. 1066) ens deia que era *seminaris*). Encara que els estudiosos estiguin d'acord en què això succeí el 1113, el present document ens diu que fou l'*anno millesimo centesimo decimoquarto*. Tot es retarda un any i la victòria dels cristians s'aconsegueix, segons la *Gesta* l'any de l'Encarnació del Senyor *millesimo centesimo decimosexto* i no el 1115.

La primera matisació que trobam en aquest document ens diu que els pisans sortiren *in trecentis navibus*. El *Liber* (v163) parla només d'una

"populosa" flota tot i que, un cap aliats, determina el nombre de naus en cinc-cents. La primera xifra sembla certa perquè Calisse (pàg 13, nota 2) ens diu que segons FANUCCI a la *Storia militare pisana* (Pisa 1788, pàg. 109) cada galera portava cent-cinquanta homes, o sigui, que l'exèrcit de l'expedició contra Mallorca era d'uns quaranta cinc mil homes. Aquesta informació concorda amb les cròniques que ens diuen que la ciutat de Pisa restà sense homes i a l'empar dels florentins.

Les indicacions geogràfiques i els topònims són escassos, exceptuant la descripció de la ciutat d'Eivissa que és aquí tan detallada com al *Liber*. Alguns dels topònims presenten una grafia diferent. Així, el Cap Blanc de Sardenya era, al *Liber*, *Caput album* mentre que a les *Gesta* és *Capalbi*. El nom d'Eivissa, *Ebusus* al *Liber*, és ara *Evisam*.

Pel que fa als noms propis les *Gesta* ens brinden també la relació dels cabdills catalans aliats però no anomena ni els pròcers del Rosselló, ni els de Bésiers i Nimes; de fet, i exceptuant els capitosts, només ens recorda el nom de *Petrus Albithonis*, personatge repetidament esmentat al *Liber*; el Cardenal Bosó, sempre a punt per exhortar els que defalleixen i els Pedots a qui s'encomana el comandament de la flota i que podrien ser els mateixos que el *Liber* (v. 211) identifica amb el nom de *Alpherio* i *Passarino*. El nom de dos dels cabdills presenten una grafia evolucionada: *Guillem Pesulani Mons* i *Raimundus de Balso* són al *Liber* *Vilielmus dominus Mons Pesulani* i *Raimundus origo Balcius*. L'autor d'aquesta crònica només ens recorda, d'entre els noms pagans, els dels reis. El nom del rei eunuc, *Nazareodolus* al *Liber*, és aquí *Nazaredech*. L'autor fa memòria només dels herois amb poder. La llarga llista de noms de combatents d'un i altre bàndol que podem trobar especialment als llibres IV i V del *Liber* és ara inexistent.

La relació dels tresors que agafaren els cristians com a botí de guerra és més exhaustiva. Als que ja esmentava el *Liber* hi hem d'afegir teles, vestits preciosos, vasos d'argent, ivori i cristall, creus de plata, llibres sagrats, or, plata i les insígnies dels ornaments reials. És difícil, ja ho diu la crònica, descriure tots els tresors que trobaren a les cambres reials.

En referència a les armes ofensives i defensives només anomena les *mangani* o màquines de guerra que serveixen per atacar i escometre les murades de les ciutats: *castella lignea*, *turres*, *machinae*, *antennae* i *gatti*. Com que les *Gesta* no relaten cap batalla cos a cos, no hi ha especificació de les armes i indumentària pròpia d'aquest tipus de combat. El que sí rememora el present document és la utilització de l'anomenat "foc volador" que ja al *Liber* (v 3131) era citat com un art "recentment" inventat pel dànaus. Foren ells els qui donaren nom a aquest tipus de foc, dit també "foc grec", usat a l'edat mitjana. Estava compost de matèria inflamable que es podia llançar lluny i que era difícil d'extingir amb aigua.

Hem d'afegir a tot això que les *Gesta* ens donen algunes datacions molt precises: prenen una nova ciutat, *l'octavo Idus Februarii*; prenen la tercera ciutat el *quarto Nonas Martii*; prenen una quarta ciutatella el

sexto Idus Martii; moren cinc sarraïns i obtenen una torre el *quatordecimo Kalendas Aprilis* s'aconsegueix la conquesta del *Cassarum*.¹ Aquest topònim, tal com diu el doctor Guillem Rosselló-Bordoy a l'apèndix del *Liber Maiolichinus* no hi és documentat però apareix repetidament a les *Ges-ta* i amb el seu valor diminutiu de *civitatula*.

Per acabar, recordem com el bisbe Pere al llibre IV (v. 1576) exhortà el poble i els digué:

– "Voluntàriament us heu apropiat a les entrades del Tàrtar (i asseynalà amb la dreta les murades de Mallorca)".

És aquest, per tant, un nou relat de com els pisans i els aliats destronaren el rei de Mallorca, súbdit del Tàrtar.

Traducció

Per tal de tenir-ne memòria, hem volgut escriure les gestes que Déu Omnipotent es dignà aconseguir per al poble pisà.

A l'any 1099 de l'Encarnació del Senyor, estant l'església romana sota la direcció del D. Papa Urbà II, el poble pisà sortí amb 120 naus per tal d'alliberar Jerusalem de les mans dels pagans; el seu guia i cabdill era Daibert, Arquebisbe de la ciutat pisana, el qual després es quedà a Jerusalem com a Patriarca.

En el seu camí expoliaren Leucada i Cefalònia, ciutats poderoses que foren vençudes, ja que solien impedir-los el camí cap a Jerusalem.

En aquest mateix camí l'exèrcit pisà prengué Maidan, poderosa ciutat, ocupà Laudòcia amb Boemond i prengué Gibellus, ell mateix i en Ramon, comte de Santa Agueda.

Després de sortir d'aquí, arribaren a Jerusalem, que a l'any 1100 fou conquerida i ocupada pels cristians; els pisans hi romangueren algun temps i, després de reedificar la malferida ciutat, tornaren a les seves cases.

Però abans que els cristians sortissin per terra i per mar per alliberar Jerusalem, succeí que Déu mostrà aquests senyals, això és, que del cel plogueren estels com si fossin aigua, el senyal d'una estrella amb cabellera mostrà els seus raigs i el cel, per la part septentrional, semblà que es cremava per totes bandes.

Quan l'exèrcit de terra dels cristians sortí per alliberar Jerusalem, entaulà cruels i innumbrables combats contra els pagans; després de vèncer-los i aniquilar-los, els soldats de Crist trobaren Nicea, Antioquia i, a l'església del Beat Pere, trobaren la llança que havia perforat el costat del Senyor i la confiaren a Raimon, comte de Santa Agueda com a portaes-

¹ Cassarum és la llatinització de l'àrab qasr = tal volta per analogia amb *castell*, *fortalesa*, *alcàsser*, el llatí castrum la disinençia final es la de la 3ª declinació que mantenim.

tendart de l'exèrcit cristià. Els cristians d'aquest exèrcit destacaren com a generals i prínceps, el Bisbe de Santa Maria de Podio, home prudent i molt poderós, portant amb ell molts del seu ordre, i l'abans citat Comte Raimon amb els comtes Boemond i Tancred, Robert Fresció, il·lustres; un d'ells, de nom Godofred, fou elegit per unanimitat Rei de Jerusalem per gràcia de Déu. A aquest el succeí el seu germà Balduí, el més valent soldat de Crist, amb l'enginy i el valor del qual moltes ciutats dels pagans foren conquerides i moltes es convertiren en tributàries seves.

A l'any 1112 de l'Encarnació del Senyor el rei Enric IV amb un ingent exèrcit arribà a Itàlia, a Longobardia, i destruí, no per la força, sinó amb enganys Novara i també la ciutat Aretina, a Túscia. Amb moltes promeses, enviats els ostatges, havent-se fet moltes promences mútues el senyor P.P. Pascual II i ell mateix prop de Sutri en presència dels cardenals, és rebut amb magnificències a l'escalonada de l'Església del Beat Pere, príncep dels apòstols, pel mateix P.P., pel clero romà i pel poble i, molt honrat amb una besada del papa, entrà amb ell a l'església. Sense acceptar l'anomenat rei allò que havia promès que duria a terme, no dubtà a lliurar el seu senyor, el Papa Pasqual, i a fer-lo presoner indecorosament; no va tèmper dur-lo per diversos llocs, habillat amb els vestits papals junt amb molts de nobles romans, i, afegint-hi moltes injúries, no tingué por de perjudicar-lo. Finalment, com que l'anomenat Papa pogué alliberar els cardenals i els ciutadans romans de les seves mans, aconseguida i promesa la pau, reeixí a escapar-se d'aquesta captura amb tots els seus.

A més a més, l'any 1114, sota la direcció del P.P. Pasqual II, el foc diví encengué els ànims dels ciutadans pisans i els pobles de les altres ciutats d'Etrúria contra Mallorca. Certament el rei d'aquesta illa, sens dubte un tirà cruel i molt malvat, encara que fos eunuc, de nom Nazareodol, havia aturmentat molts cristians amb cadenes i els tenia presoners llarg temps. Aquesta fou la raó per la qual l'exèrcit pisà sortí amb tres-centes naus de les costes de l'Arn el dia de Sant Sixt per tal d'alliberar els cristians; en arribar a Sardenya, tot l'exèrcit atracà al port de Cap Blanc. En aquest lloc, després de reconciliar quasi tots els que estaven en desacord, es confia el comandament de l'expedició naval als Pedots, els estendarts dels quals segueix tot l'exèrcit contra Mallorca. Com que s'extraviaren en el mar i ignoraven el camí correcte, s'allunyaren de Mallorca; dividits i dispersats cap a diferents llocs de Barcelona, finalment arribaren al port de Sant Feliu de Girona.

A l'arribada d'aquest exèrcit tota la província esclata en una gran alegria i diu que ella, junt amb els pisans, vol prendre part en el triomf de Mallorca.

Així doncs, ràpidament s'uniren a l'exèrcit pisà Ramon, comte palatí de Barcelona, el Bisbe d'aquesta mateixa ciutat, el Comte d'Empúries, Eimeric de Narbona, Guillem de Montpeller i també Ramon de Baus amb

una gran quantitat dels seus soldats de cavalleria i d'infanteria. Tots junts atracaren al port de Salou on romangueren llarg temps i des d'on intentaren reiteradament anar contra Mallorca però, com que vents contraris pertorbaven el mar, no pogueren acabar el camí sovint començat. Per això aquells que, tornant a Barcelona des del port de Salou, patiren el naufragi de moltes naus a la costa barcelonina proposaren passar l'hivern a Barcelona.

Així doncs, mentre alguns pisans passaven l'hivern allà i refeien les naus rompudes succeí per voluntat divina que, tant els que havien tornat a Pisa com els que havien romàs a Barcelona, s'aplegaren de Salou el dia del naixement de Sant Joan Baptista i tots ells emprengueren, ja que bufava un vent favorable, el desitjat camí contra Mallorca amb Pere, arquebisbe dels pisans, amb el cardenal Bosó, legat de la Seu Romana i amb els cabdills abans esmentats.

I per haver-ho disposat així la gràcia divina, arribaren primer a l'illa d'Eivissa. En aquesta illa hi havia una ciutat del mateix nom, col·locada a un lloc elevat i fortificada amb murades, excelses torres, un vallat, fossats, llocs pantanosos i el mar per totes bandes; a més de tot això, era com un formiguer de fortíssims guerrers amb una inesgotable quantitat d'armes. Aquesta era la raó per la qual no hi havia cap esperança de poder conquerir-la. No obstant això, assetjada durant un mes i gràcies a l'ajut de Déu Omnipotent aquella cruel i valerosa ciutat fou conquerida la festa de Sant Llorenç amb la ferotge oposició dels sarraïns.

I així, abatudes per totes bandes les murades d'aquesta ciutat, destruït el seu *Cassarum* i carregades les naus amb el seu botí, amb el cruel i malvat Guiu d'aquesta ciutat lligat amb cadenes, la festa de l'apòstol Sant Bartomeu arribaren a l'illa de Mallorca amb ajuda divina. Al dia següent, després de fer tots junts una assemblea i de planejar una tàctica prudent, decideixen atacar de la banda d'orient amb prudència i valor la populosa ciutat rodejada de murades, baluards i enormes fossats. Al tercer dia i després d'acostar-se a la ciutat, entaularen un aferrissat combat amb els sarraïns i, perseguint-los i matant-ne molts, varen empènyer novament aquella pèssima gent dins les murades. Aquell mateix dia disposaren el campament a prop de la ciutat, des d'on els pagans els retaven sovint a la lluita; però els cristians reclouïen els pagans amb valentia a la ciutat després de perseguir-los i matar-ne molts.

Després que els ingeniosos artesans pisans hagueren construït màquines de guerra, *gattis* i castells de fusta, assaltaven amb audàcia la ciutat i amb les màquines de guerra destruïen amb gran força les murades de la ciutat i llurs torres. Malgrat haver aconseguit una gran destrucció de murades i torres, no deixaven que els pisans entrassin a la ciutat perquè, com que es manifestava un gran coratge entre les tropes dels forts sarraïns i tenien a dins castells de fusta, oposaven una extraordinària resistència.

Succeí que, destruïts els castells dels cristians per gran quantitat de màquines de guerra dels pagans i allunyats els cristians de les murades de la ciutat malgrat el seu valor, els sarraïns, protegint-se amb màquines de guerra, refeien les murades i no tenien gens de por de l'exèrcit dels cristians.

Però com que el Senyor tolera només fins a cert punt que els seus puguin esser posats a prova en excès, els cristians, un cop refetes les seves forces amb el combat i reanimats amb la ruïna dels pagans, resisteixen enginyosament.

Així doncs, alguns cristians es dedicaven a edificar cases de fusta ja que s'acostava l'hivern: altres a construir dos castells més de fusta i a reconstruir sense descans els dos primers; altres cristians s'afanyaven a recórrer l'illa per terra i per mar, a expoliar-la de tots els seus béns i a portar amb ànsia queviures a tot l'exèrcit.

Refetes de manera òptima totes les màquines de guerra dels cristians, al punt avancen amb tots aquests artefactes cap a les murades de la ciutat i allà mateix els cristians posen, davant dels castells de fusta dels sarraïns, els seus castells.

Succeí que, segons la tècnica dels pisans, el foc volador s'estenia a través de l'antena des del castell dels cristians cap al castell pagà i el cremava. Gràcies al valor diví i a la intercessió de la Beata Verge Maria, la Purificació de la qual era aleshores celebrada pel poble cristià, el foc d'aquest castell que es cremava s'estenia per voluntat divina a un altre castell d'aquesta mateixa ciutat i igualment el cremava.

Aleshores els ciutadans pisans i tot l'exèrcit cristià, que estaven molt contents i que honoraven Déu i la beata Verge Maria amb magnífiques lloances, acosten els seus castells a la murada de la nova ciutat que havien destruït i a l'octava de les idus de febrer, després de fer una gran matança de sarraïns, prenen lluitant una nova ciutat.

Fent avançar amb l'ajuda de Déu els seus propis castells i destruint les cases, els dugueren, a través de la ciutat conquerida, a l'esplèndida ciutat antiga que estava rodejada de torres, murades i fossats i, un cop construïdes també màquines de guerra properes a la ciutat, començaren a expugnar-la amb aquestes i amb totes les seves forces i a destruir amb coratge les murades.

Aleshores succeí que, gràcies a la inspiració del Senyor i amb la prudència i honradesa de l'Arquebisbe dels pisans, del legat romà dels canonges de l'església pisana, es dissolgué la reunió i els plans del pacte del Comte de Barcelona i del rei dels sarraïns i es consideraren totalment nuls.

Quan l'arquebisbe, el legat romà, el clero, el Comte de Barcelona i els altres prínceps es reuniren per escoltar els plans abans esmentats, Pere Albició, conegut soldat pisà, arribà a correu i, armat i cridant que els pisans assaltaven la ciutat, interrompé l'assemblea; junt amb el clero i els altres que havien vingut promptes a lluitar, l'anomenat Comte romangué

trist i, com que no havia estat escoltat el seu pla, digué que ell no lluitaria i prohibí als seus de lluitar.

Però el poder diví, que veia l'entusiasme dels pisans i que volia apiadar-se de la desgràcia dels captius, permeté que la magnífica ciutat fos conquerida per mà dels ciutadans pisans el dia de la celebració de la Càtedra del príncep dels apòstols. Mataren molts milers de sarraïns d'un i altre sexe i en feren molt presoners; havent trobat allà gran quantitat de tresors sarraïns i agafant-los cada u pel seu compte, arriben a la presó dels captius i, traient-los d'allà amb grans plors, els desfan dels seus vincles i cadenes.

Després de la gran alegria, que dipositaren en Déu, per l'alliberament dels captius pels quals havien vingut, arriben a la tercera ciutat que havia estat del Rei Murtada i la prenen la quarta de les nones de Març després de derruir la murada i esbucar les portes ferrades. Fan presonera la germana del rei Murtada, els seus fills, filles i parents amb gran quantitat d'or, plata i vestits.

Però com que aquesta havia estat molt piatosa amb els captius, ells ho testimoniaven, i amb qualsevol cristià que arribava allà, se li retornà la llibertat a ella i a la seva descendència; succeí que, romanent en aquesta illa de Mallorca la seva filla, la reina, arribà ràpidament acompanyada del seu germà i del seu fill a Pisa amb l'exèrcit pisà i, després de renunciar allà el paganisme, reberen ella i seu fill petit un nom cristià. Una quarta ciutadella, que havia estat construïda al voltant de la règia Suda i que s'anomenava Cassarum, fou conquerida pels pisans el dia sisè de les idus de març.

A més del Cassarum quedaven encara dues torres des de les quals molts i molt valents guerrers sarraïns lluitaven contra els cristians; com que els pisans no havien volgut acostar-s'hi massa, llançaren foc a una de les torres. Una vegada presa, foragitaren alguns sarraïns i, per atacar els que hi romangueren, un fort i molt valent soldat pisà pujà per l'escala i, rebent l'ajuda d'un altre cristià que havia pujat des de dins, obtingueren la torre davant tot l'exèrcit cristià, que estava admirat, el catorzè dia de les calendes d'abril, després de matar cinc sarraïns.

Quan el rei Burabé, que havia estat nomenat rei després de la mort del rei Nazareodol, veié que només quedava el Cassarum, malfiant-se i perdent les esperances davant de la fortalesa dels pisans i veient que no podia resistir els seus enginys, intentà escapar-se per mar amb uns quants sarraïns i amb els seus tresors reials.

Però tal com Déu ho havia disposat, no pogué enganar les vigilàncies pisanes. Quan es disposava a entrar a la barqueta, fou capturat allà mateix pels pisans i retingut amb cadenes. Llavors fou conduït, presoner, a Pisa per a glòria dels pisans. Tan aviat com conegué la captura del rei mallorquí, l'exèrcit cristià, alegrant-se i alabant Déu, apropà dos castells i màquines de guerra al Cassarum.

A prop d'ella hi havia barbacades de gran amplada i d'enorme profunditat que havien omplert amb fustes i hi posaren els castells. Així, des d'uns castells molt elevats, els cristians lluitaven des dels castells i des del pont contra els sarraïns i els abatien també amb les màquines de guerra, els pisans passen a través del pont al Cassarum, on maten alguns sarraïns, en tiren uns altres pel precipici i en persegueixen molts dins el Cassarum. S'enlaira la bandera de l'exèrcit pisà damunt el Cassarum i, després d'aconseguir i consumir la victòria sobre els sarraïns i les seves fortaleses, tot l'exèrcit aclama Déu glorificant-lo. La captura del pròpi Cassarum i la consumació de tant treball i lluita s'obtingué el tercer de les nones d'abril. D'aquesta manera els ciutadans pisans entren al Cassarum i als palaus reials i troben les cambres plenes de gran quantitat de nobles sarraïns d'un i altre sexe, alguns dels quals maten precipitant-los i a molts, lligant-los amb cadenes, se'ls emporten captius amb ells.

És difícil descriure tots els tresors reials que trobaren allà entre teles, or, plata, precisos vestits reials i més botí innumerable; la major part dels tresors es cremaren allà mateix per negligència dels guardians; a més d'aquestes coses trobaren creus de plata, llibres sagrats i altres ornaments eclesiàstics que aquests malvats sarraïns havien agafat per la província i per altres regions dels cristians.

Destruïda d'aquesta manera el Cassarum i arruïnada tota la fortificació de Mallorca, els ciutadans pisans fan un campament i es divideixen entre ells els grandiosos i innumerable botins de la destruïda ciutat, després de separar i fixar grans i preuats regals per a l'església pisana, consistents en teles, vestits, vasos d'argent, molt d'ivori i de cristall, a més a més de les insígnies dels ornaments reials. Una vegada fet tot això, els ciutadans pisans i tot l'exèrcit carreguen les naus amb el botí aconseguit i, després de pujar-hi, tornen als seus llocs amb tota bonança. S'aconseguí el triomf de Mallorca i el gloriós exèrcit cristià tornà l'any 1116 de l'Encarnació del Senyor, essent a Roma cap de l'església el P.P. Pasqual II, de beata memòria, que estigué en el papat durant 18 anys, 5 mesos, 6 dies i morí l'any 1118 de l'Encarnació del Senyor.

El succeí el venerable Papa Gelasi II que, després d'arribar a Pisa, consagrà l'església pisana i, fent-la Metropolitana, sotmeté els bisbes Corsos, nomenant l'Arquebisbe.

Any 1119 de l'Encarnació del Senyor, el dia sisè de les calendes d'octubre. Sortint de la ciutat de Pisa, els pisans arribaren per mar fins a Marsella amb honors. Des d'aquí arribà a Cluniaco on va morir. Viví en l'honor i la dignitat papal un any i quatre dies. A aquest el succeí l'arquebisbe de Viena, elegit a Cluniaco pels bisbes romans, els cardenals i per molts altres de l'ordre eclesiàstic com a Papa Calixt II. Després de la mort del venerable Papa Gelasi, Pere, arquebisbe dels pisans, sortí cap a Còrsega amb el cardenal Pere, legat de l'església romana, els canonges de l'església pisana, el jutge i cònsol dels pisans Ildebrand i altres ciuta-

dans pisans; rebut allà amb honors, davant el clero i el poble cors consagra l'elegit Maravense i la seva església, i rebé l'obediència i la fidelitat dels altres bisbes de Còrsega. Any 1119 de l'encarnació del Senyor.

Després de l'honorable retorn d'aquests, al punt un ràpid rumor omplí Túscia i Longobardia, el qual deia que l'església pisana, que havia aconseguit la dignitat metropolitana, s'havia traslladat a Còrsega i que allà, una vegada celebrada la fidelitat dels bisbes i de les esglésies i acceptada la fidelitat dels bisbes, havia sotmès els bisbes i les esglésies de Còrsega a la seva potestat per concessió de Gelasi, pontífex romà.

Aleshores succeí que l'enveja del diable, que deplora i es queixa sempre dels béns de l'altre, exaltà cruelment els necis cors dels genovesos i envilí funestament les seves orgulloses boques. En sentir que l'església pisana era exalçada amb un honor tan gran i era considerada com la més gloriosa, com si s'haguessin tornat bojós, allà mateix s'indignaren ferotgement contra els pisans i s'enfurismaren dient, com si fossin homes dementats, que la ciutat pisana no havia d'esser revestida amb un honor tan gran i que li bastava contentar-se amb l'honor dels seus avantpassats. En conèixer aquests insensats rumors dels pisans no volien creure el que sentien ja que pensaven que el poble genovès estava regit i dirigit pel dret i pel govern dels savis. Però per voluntat de Déu succeí que la locura dels genovesos, exigint els seus mèrits, tingué la beniteria i la infàmia com a general i company. Però com que Déu i l'església romana, basant-se en el dret propi del pontífex romà, havia glorificat l'església pisana amb dignitat i magnificència, els genovesos, que estaven afectats d'una enveja malèvola i, una vegada perdut tot el seny, s'havien tornat bojós, amenacen de trencar el vincle d'amistat amb els pisans i no refusen rompre els sacraments de la pau tant de temps tinguda uns amb els altres.

D'aquesta manera quan els comerciants pisans navegaven a causa dels seus negocis amb tranquil·litat i segons l'antic costum, els genovesos, sense ofensa ni cap circumstància raonable, portats només pel furor, surten de les emboscades com si fossin pirates molt dolents i els ataquen amb les seves galeres a la ruta de Sardenya, roben els pisans desarmats, agafen tots els seus doblers i s'emporten amb ells les naus pisanes cap a casa seva.

Els ciutadans pisans s'enrabiaven amb aquestes notícies i s'admiren enormement que els seus comerciants hagin estat saquejats pels genovesos sense cap ofensa. Com que els pisans, que coneixien igualment l'estultícia i la inaudita supèrbia dels enemics, no volien venjar-se, envien els seus nobles i experimentats missatgers a Gènova per tal que diguin als genovesos que la ciutat pisana vol disculpar-se si mai havia fet alguna ofensa o si alguna cosa havia estat robada injustament als genovesos, que semblava bé als pisans recuperar i reafirmar el vincle d'amistat i restituir els pactes de pau. Però la locura dels genovesos que escoltaven aquestes paraules amb les ments enfollides refusà respondre pacíficament; és més, amenaça d'ocasionar mals pitjors que els abans dits.

Com que els ciutadans pisans demanaven amb continus missatgers i pacífiques cartes el botí que havien agafat i la pau i veien que mai l'aconseguirien, preparen en un espai de temps breu un exèrcit naval. Així doncs, dirigint-se per mar contra Gènova, cremant, incendiant i enfonsant les naus que trobaven, devasten cruelment la Marca. Si bé era el desig de tots arribar a la ciutat i devastar-la, sorgí un vent contrari que s'emportà els pisans cap al port de Venus. El poble genovès, que ho sabé, navegà cal al port de Venus i quan les galeres dels pisans veieren des dels llocs de vigilància les galeres dels genovesos, una de les deu, que estaven als llocs de guàrdia, ràpidament anuncia a l'exèrcit dels pisans que els genovesos s'acosten. Les nou galeres que havien romàs als llocs de guàrdia, atacant ràpidament i audaç totes les galeres genoveses, valerosament les persegueixen fins a trenta milles, i els segueix tota la resta de l'exèrcit dels pisans. Però com que s'interposa entre ells un vent contrari, la victòria sobre els genovesos s'ajorna. Quan els pisans tornen al port abans esmentat i s'allunyen del Campament a causa de la manca d'aigua dolça, els genovesos, amb un gran desplegament de naus, arriben de nit al mateix port a l'empar del campament; els pisans, que veieren que tota la tropa genovesa havia arribat al campament del port de Venus, surten més ràpids, esperant obtenir la victòria sobre els seus enemics i sobre el campament amb ajuda de Déu. Quan, en el solemne dia de Sant Sixt de l'any 1120 el poble pisà celebrava els oficis de les misses, quatre galeres genoveses surten del port i agafen ràpidament petites barquetes plenes de nins pisans que havien vengut per veure la batalla. Mentre els pisans ho veuen i volen preparar l'ajuda als seus, els genovesos surten del port i es dirigeixen a mar oberta. L'exèrcit pisà, que veié que els genovesos volien començar la batalla, per unanimitat i ràpidament es disposen a atacar-los. Els pisans que s'hi acosten, lluiten amb ells amb grans forces, persegueixen l'exèrcit genovès, prenen les seves naus, n'enfonsen algunes, s'emporten molts enemics seus cap a les naus pisanes, excepte aquells que una ràpida fugida portà a l'oportuna protecció del seu campament.

Així, enfonsats molts genovesos, morts molts, sense cap mal per als pisans, cosa admirable havent aconseguit un feliç triomf sobre els genovesos, l'exèrcit pisà ofereix la lloança i glòria a Déu Omnipotent que concedí una victòria tan gran al poble pisà.